

Таким чином, слід зазначити, що протидія статевим злочинам на загальносоціальному рівні повинна включати в себе заходи, які підвищують рівень культури особи, починаючи з сімейного виховання; потребує відновлення правове навчання та правове виховання широких верств населення для підвищення рівня правосвідомості.

1. Фріс П.Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини / П.Л. Фріс. – Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2009.

2. Кальман А.Г., Христич И.А. Понятийный аппарат современной криминологии : терминологический словарь / под общ. ред. чл.-корресп. АПрН Украины, д-ра юрид. наук., проф. Голины В.В. – Х. : Гимназия, 2005. – 272 с.

3. Антонян Ю.М. Криминология : избранные лекции / Ю.М. Антонян. – М. : Логос, 2004. – 448 с.

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна

професор кафедри
кримінального права та криминології,
кандидат юридичних наук, доцент

Якушкін Владислав Анатолійович
здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Стан злочинності протягом останніх трьох років свідчить, що в Україні склалася і зберігається складна криминогенна ситуація. Послаблення контролю за суспільними процесами призвело до критичного стану обігу зброї на території держави, а в окремих її регіонах (Донецькій та Луганській областях) це загрожує життю та здоров'ю населення. Однак не лише на території, де тривають бойові дії, проблема незаконного обігу вогнепальної зброї є актуальною. В інших областях, більш-менш спокійних у криминогенному плані, ситуація з вогнепальною зброєю насторожує.

Так, під час травневих свят у 2015-2016 рр. в містах Одесі, Дніпрі, Харкові озброєні люди у військовій формі невідомих військових формувань, із закритими обличчями, перебуваючи в містах великого скупчення людей, в міжособистісних конфліктах застосовували вогнепальну зброю, заподіювали тілесні ушкодження мирним громадянам, які вийшли на вулиці та площі міст відсвяткувати День Перемоги, покласти квіти до пам'ятників та місць поховання воїнів Великої Вітчизняної війни.

Як свідчить практика діяльності правоохоронних органів у 2013-2016 рр., вони не в змозі забезпечити особисту безпеку громадянам на вулицях, захист їх життя і здоров'я та громадський порядок в цілому. Реформу-

вання правоохоронних органів, що стосується найбільш численних підрозділів – органів внутрішніх справ, поліції та прокуратури, Національної гвардії, здійснюване останні півтора-два роки, призвело до того, що їх робота практично паралізована. Непродумані, на наш погляд, необґрунтовані та непрофесійні кроки із законодавчого забезпечення діяльності державних правоохоронних структур, прийняття у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України, перебудова міліції у поліцію, реформатування органів прокуратури, затягування процесу атестації в поліції та прокуратурі стали тими факторами, що призвели до практично повного руйнування системи правоохорони, системи органів розслідування, що існувала в державі. Звичайно, говорити про те, що всі державні правоохоронні структури працювали безперебійно до цього, не можна. Були недоліки, і досить суттєві, в окремих ланках правоохоронної системи. Однак вчинені злочини реєструвалися і щодо них проводилося розслідування. Наразі розслідування проводиться дуже мляво, велика кількість кримінальних проваджень зупиняється у зв'язку із відсутністю підозрюваної особи, і підтвердженням цьому можуть стати статистичні дані Генеральної прокуратури України. Так, за 2013 рік було відкрито 2710996 кримінальних проваджень, з яких закрито 1004413 та пред'явлено підозру у вчиненні злочину 223561 особі; за 2014 рік відкрито 2520499 проваджень, із яких закрито – 614456, пред'явлено підозру – 199263 особам; за 2015 рік відкрито 2660559 проваджень, 532227 закрито, пред'явлено підозру – 188099 особам; за 2016 рік відкрито 2765608 проваджень, із яких 535170 закрито, пред'явлено підозру – 159480 особам [2]. Таким чином, ми бачимо неефективність роботи правоохоронних органів з розкриття та розслідування злочинів. Розкрито, як свідчить простий математичний підрахунок, лише 8,24% злочинів у 2013 році, 7,9% – у 2014, 7,06% – у 2015, 5,76% – у 2016.

Опитані нами слідчі та оперуповноважені карного розшуку впевнені у тому, що діяльність органів внутрішніх справ умисно руйнується, хоч і під виглядом нової реформи МВС України. За таких умов досягнення рівня розкриття і попередження будь-якого виду злочинності чи злочину стає досить проблематичним. Опитані слідчі поліції вказали, що до суду передаються лише ті кримінальні провадження, в яких у 100% випадків відома особа, яка вчинила злочин. У тих справах, де особа злочинця невідома на момент вчинення злочину, пошук практично не здійснюється, оскільки оперативні працівники без доручення слідчого не можуть проводити пошукові дії, а відповідно, і здійснити розшук винного. Отже, чинний КПК України суттєво обмежив можливості та права оперативного складу поліції у здійсненні оперативно-розшукових заходів та розкритті злочинів, пошуку та отриманні інформації від негласних співробітників, її легалізації. Все це негативно відбилося на показниках розкриття та розслідування.

Боротьба з незаконним обігом зброї посідає значне місце у боротьбі зі злочинністю в цілому, оскільки має подвійний превентивний вплив на суспільні відносини: з одного боку, відбувається протидія незаконним діям,

пов'язаним зі зброєю, а з другого – здійснюється попередження тяжких наслідків від її використання, і при вчиненні злочинів проти особи у тому числі.

У 2001 році із незаконного обігу вилучено 803 одиниці гладкоствольної, 563 – нарізної, 49 – автоматичної та 36 – газової зброї, 185 гранат, 10 мін, 203 кг вибухової речовини та понад 59 тис. набоїв різного калібру. Через 10 років, у 2010 р., показники були такі: вилучено 305 одиниць гладкоствольної, 1380 – нарізної, 66 – газової та пневматичної зброї, 348 гранат, 26 мін, 269 кг вибухових речовин та 132341 набоїв різного калібру [1]. У 2014 році, за даними Генеральної прокуратури України, показники щодо незаконного обігу зброї та кількості вчинених з її використанням злочинів зросли. У 2013 році вилучено 1693 одиниці вогнепальної зброї, з яких 91 одиниця гладкоствольної, 620 – нарізної, 982 – іншої вогнепальної зброї (виготовленої кустарним способом, саморобної, переробленої із травматичної тощо), 573 – газової та пневматичної зброї, 216 одиниць саморобних вибухових пристроїв, 116 гранат, 17 мін, 3544 кг вибухових речовин та 67854 набоїв різного калібру. У 2014 році було вилучено із незаконного обігу 118 одиниць гладкоствольної, 1159 – нарізної, 1051 – іншої вогнепальної зброї, 64 – газової та пневматичної зброї, 958 одиниць саморобних вибухових пристроїв, 1615 гранат, 44 міни, 1677 кг вибухових речовин та 128580 набоїв. У 2015 році вилучено із незаконного обігу 98 одиниць гладкоствольної, 1066 – нарізної, 805 – іншої вогнепальної зброї, 24 – газової та пневматичної зброї, 59 одиниць саморобних вибухових пристроїв, 2099 гранат, 26 мін, 1292 кг вибухових речовин та 202142 набоїв. Вилучено гранатометів та реактивних систем: у 2013 році – 0, у 2014 році – 38, у 2015 році – 112 [2].

Вважаємо, що і ці показники, надані Генеральною прокуратурою України, не відповідають реальній дійсності. Таке критичне ставлення пов'язане з тим, що під час проведення антитерористичної операції на окремих територіях Луганської та Донецької областей діяльність правоохоронних органів була паралізована, і виявлення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, стало неможливим, так само як і виявлення інших видів злочинів. Крім того, кількість вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, різних вибухових пристроїв (як заводського виробництва, так і виготовлених кустарним способом), використовуваних проти державних військових формувань, порохувати за цей період було неможливо. Проблема полягає ще й у тому, що бійці, що повертаються із зони проведення АТО до місць свого проживання, безконтрольно вивозять вогнепальну зброю та боєприпаси в інші регіони країни. Лише військове командування та начальники підрозділів Збройних сил України, Національної гвардії, атестованого персоналу органів внутрішніх справ після відбуття із зони АТО здають отримане на час виконання бойових завдань озброєння в підрозділах, де проходять службу. Що ж стосується так званих «спецбатальйонів», «загонів самооборони», «добровольців» та найманців – то контролю за видами озброєння та боєприпасами щодо таких осіб немає. Трофейні види вогнепальної зброї, боєприпаси такими особами не здаються. Відповідно, всі види озброєння та боєприпасів потрапляють в суспільство поза зо-

ною АТО і використовуються переважно при вчиненні злочинів проти особи та власності.

Вивчення судової практики за даними Єдиного реєстру судових рішень по Дніпропетровській області за останні 3 роки показало, що більшість осіб, які вчинили злочини, пов'язані з незаконним обігом зброї (94%), були військовослужбовцями або учасниками добровольчих батальйонів, привезли зброю та боєприпаси із зони АТО до місць свого проживання і зберігали без передбачених законом дозволів з метою самозахисту (78%), або намагалися збути їх іншим особам (22%). Близько 45% таких осіб на момент вчинення злочину мали незняту або непогашену судимість. Освітній рівень таких осіб в 85% випадків – загальна середня освіта, 47% перебувають в офіційному або цивільному шлюбі, 52% мають на утриманні дітей, 32% – непрацевдатних батьків пенсійного віку, 67% не мають постійного місця роботи і, відповідно, стабільного заробітку, тому вчинення злочинів для них є одним із джерел прибутку. Зважаючи на останнє, суди досить гуманно поставилися до винних й у більшості випадків (84%) призначали покарання з іспитовим строком, у 12% випадків – реальну міру покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, і лише у 4% випадків – позбавлення волі. Як правило, такий вид покарання було призначено за наявності сукупності злочинів і використання вогнепальної зброї при вчиненні розбійних нападів, вимагання або умисного вбивства з корисливих мотивів [3].

На нашу думку, в країні назріла необхідність удосконалення питань щодо саме законодавчого регулювання обігу зброї. Крім того, потребує удосконалення та чіткого виконання система суворого обліку зброї (як бойової, так і мисливської). Також потрібно не лише встановлювати правові норми з контролю за обігом зброї, а й чітко виконувати всі їх приписи. Лише за таких умов, на нашу думку, реально можна навести порядок в частині правової регламентації законного обігу зброї та виявлення і попередження випадків її незаконного обігу.

1. Статистичні відомості про стан злочинності в Україні за 2010-2012 роки / Офіційний сайт МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>. Дата звернення 16.01.2017.

2. Статистичні відомості про кількість кримінальних проваджень та руху по них за 2013-2016 роки / Офіційний сайт Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gp.gov.ua>. Дата звернення 16.01.2017.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Search>. Дата звернення 20.01.2017.